

Faraomaur (*Monomorium pharaonis*)

Faraomauren er et skadedyr med tropisk opprinnelse som har spredd seg over hele verden. I Norge kan den kun overleve innendørs. Maurene er veldig små, rundt 2 mm lange, og holder gjerne til på skjulte steder. De bygger ikke strukturerte reir, men har reir i små hulrom. Mange reir henger sammen til en større koloni. Faraomauren kan, foruten å være til sjenanse, gi astmatiske plager og spre smitte.

Hvordan ser faraomauren ut?

Faraomaur er veldig små, brungule maur med en bakkropp som er litt mørkere enn resten av kroppen (Figur 1). Arbeiderne er bare 2-2,4 mm lange. Dronningene er omtrent dobbelt så lange med sine 4-5 mm. «Flygemaurene», det vil si dronninger og hanner, kan ikke fly selv om de har vinger.

Hvor finner vi faraomaur?

Faraomauren har fått sitt navn fordi noen ved en feiltagelse trodde denne mauren var et skadedyr i det gamle Egypt. Mauren er opprinnelig tropisk, men har spredd seg over hele verden. I Norge finnes faraomauren kun på oppvarmede steder innendørs. Det er ikke uvanlig å finne faraomaur i hus, leiligheter eller næringsbygg. Den kan gjemme seg bort overalt hvor det finnes en liten sprekk eller et hulrom.

Hvordan lever faraomauren?

Faraomauren lever ganske annerledes enn våre naturlige utelevende maur. Nye dronninger og hanner kan produseres når som helst på året. Paring foregår i reiret etter klekkinga og hannene dør rett etterpå. Dronningen begynner så eggleggingen. De første 4-5 ukene legger dronningen 4-6 egg per dag, men deretter øker eggproduksjonen til 25-35 egg per dag. Totalt kan en dronning leve opptil 39 uker og legge omkring 4500 egg i løpet av sitt liv. Utviklingstiden på larvene er avhengig av temperatur og fuktighet, men lever de under gunstige forhold rundt 27-30 °C, tar det omkring 40 dager. Voksne arbeidere lever i 9-10 uker.

Faraomaur kan danne store kolonier med flere millioner arbeidere og flere tusen dronninger. En slik koloni består av mange reir som er forbundet med hverandre. Nye kolonier og reir opprettes ved det vi kaller for «knoppskyting». Det vil si at grupper av arbeidere bærer med seg yngel (egg, larver og pupper), vandrer ut fra kolonien og finner et nytt reirsted. Noen ganger tar utvandrerne med seg dronninger, men de kan også ale opp nye dron-

Figur 1. Faraomaur (*Monomorium pharaonis*) er kun 2 mm lang og kan bli veldig tallrik innendørs (Illustrasjon: Hallvard Elven).

ninger fra yngelen. Utvandrermaurene finner først et midlertidig reirsted som de bruker mens de leter etter noe mer permanent. I denne tiden har de ofte kontakt med opprinnelseskolonien og deler blant annet mat med denne. Faraomauren danner nye kolonier når de blir forstyrret, har for lite mat, eller blir utsatt for kjemiske bekjempelsesmidler.

Faraomauren kan anlegge reir nesten hvor som helst. Reirene er ustrukturerte (ikke bygget). Innendørs kan enhver sprekk eller hulrom anvendes som reirsted så sant det har riktig varme- og fuktighetsforhold. Faraomaur liker seg best når det er fuktig og temperaturen ligger mellom 27 og 30 °C. Kjøkken og badrom er derfor gunstige steder. Andre gode reirsteder er områder rundt varme rør, ovner, vasker, sluk eller toaletter. Når det er faraomaur i store deler av en bygning, vil også mindre gunstige områder bli tatt i bruk og

mauren kan finnes omtrent over alt og i de fleste typer materiale.

Faraomauren er en alteter. Den spiser det meste som inneholder sukker, fett eller proteiner. Faraomaur lagrer mat i reiret og kan klare seg en god stund uten at arbeiderne går ut for å hente mat.

Når faraomauren har lokalisert en matkilde, legger den raskt ut et kjemisk luktspor som de andre arbeiderne følger. Disse kjemiske stiene kan være mange meter lange. Stiene følger gjerne vegger eller kanter. Ofte er de skjult langs elektriske ledninger og rør inne i vegger, eller bak lister og karmen. Maurene er mest aktive på kveldstid, men de er ute på alle tider av døgnet. De tåler ikke lave temperaturer, og under 18 °C blir de sløve. Ligger temperaturene mellom 6-11 °C vil de fleste maurene dø innen en uke. Alle maurene dør ved temperaturer under frysepunktet.

Hvordan sprer faraomaur seg?

Faraomaur har et stort spredningspotensiale. Nye kolonier dannet ved knoppkyting, kan holde til nærmest hvor som helst. Reir er blant annet funnet i folder av laken og klær, brettede aviser, inni gardinstenger, i løse knivskaft og søppel av mange slag. Maurene kan derfor lett bli brakt med til nye steder. Flytting av gjenstander fra et infisert sted bør bare skje dersom en nøye kontrollerer at ingen maur følger med. Har en vært på ferie i leilighet eller hus med faraomaur er det tilsvarende viktig å passe på.

Hvilken skade kan faraomaur gjøre?

Den lille størrelsen gjør faraomauren lett å overse før angrepet har blitt omfattende. Da kan de imidlertid føles plagsomme.

Allergi mot faraomaur er sannsynligvis utbredt, selv om det hittil bare har vært gjort noen få undersøkelser. Faraomaur kan også gi astmatiske problemer.

Faraomaur kan være en mulig smittespreder. På grunn av den lille størrelsen kommer den til nesten over alt. I tillegg liker den seg på fuktige steder. Mauren trækker for eksempel rundt sluk og toaletter, steder som gjerne har gode vekstmuligheter for bakterier. På sykehus har sykdomsfremkallende bakterier vært isolert fra faraomaur. Når mauren attpåtil er funnet under bandasjer til pasienter, i intravenøst utstyr og i slanger med oksygentilførsel, sier det seg selv at et angrep av faraomaur på sykehus kan bli alvorlig.

Hvordan unngå faraomaur?

Den eneste mulige forebygging mot faraomaur er å ha gode rutiner på behandling av gjenstander som tas inn i en gitt bygning. Spesielt gjelder dette butikker, fabrikker og andre typer næringsvirksomhet som stadig får varer inn fra utlandet. En bør være klar over at faraomauren også kan spres mellom bygninger i Norge.

Hvordan bli kvitt faraomaur?

Bekjempelse av faraomaur er en omfattende jobb og bør i de fleste tilfeller overlates til godkjente skadedyrbekjempere.

Bekjempelse av faraomaur må foregå ved hjelp av forgiftet åte (Figur 2). Det er umulig å lokalisere alle reirene. Bruk av sprøytemiddel eller pulver kan videre føre til dannelse av nye kolonier og spredning av angrepet.

For å lykkes med forgiftet åte er framgangsmåten viktig. Følgende punkter bør taes hensyn til i en bekjempelse:

- Angrepets utstrekning må bestemmes. Et kart over den infiserte bygningen er et godt utgangspunkt. Deretter settes det ut giftfri åte (for eksempel peanøttsmør eller en søt gelé) på en bit av hvit kartong. Dette gjøres i alle rom hvor maur er observert og i nærliggende leiligheter eller rom. Åten sjekkes etter kort tid, gjerne et døgn etter utsettelse. Da faraomauren er mest aktiv om kvelden og natten bør inspeksjonen gjøres så sent som mulig. Alle steder hvor det forekommer maur settes det deretter ut forgiftet åte. I tillegg settes det ut forgiftet åte i alle tilgrensende områder for å sikre at ikke nye kolonier anlegges i nærheten av de eksisterende.
- Fjern så mange konkurrerende matkilder som mulig. Sørg for at matvarer, søppel og annet organisk materiale er utilgjengelig for faraomauren.
- Sørg for forgiftet åte på alle aktive stier. Faraomaur har stier på synlige og skjulte steder. Det er viktig å titte inni skap, kommoder, bak sofaer og så videre. Faraomaurene forflytter seg ofte langs elektriske ledninger og vannrør. Sikringsbokser, bak kontakter i vegger på kjøkken og bad, ved sluk og alle steder hvor rør går inn i vegger (fra varmtvannsbeholdere, toaletter og vasker) er viktige steder for utplassering av åte.
- Sjekk den forgiftede åten minst en gang i uken. Nye stier kan dukke opp, og det kan gå tomt for

åte om maurene er mange. Målet er å få åte fordelt til alle individene i bygningen.

- Hold på lenge nok. Etter at selve bekjempelsen er over, må stedet overvåkes i flere uker for å stadfeste om mauren er bekjempet.

Det finnes flere kommersielt tilgjengelige åter til bruk mot faraomaur som, i tillegg til virkestoffet, inneholder en blanding av sukker, proteiner og fett. Et annet alternativ, er bruk av fersk lever iblandet virkestoff.

Virkestoffene som anvendes kan vi dele i to grupper: 1) Larvemidler (eks. metopren og pyriproxyfen) som hindrer at larvene skifter hud og derfor aldri blir til voksne maur 2) Midler som tar livet av larver og voksne (eks. sulfuramid, borsyre, hydrametylnon og fenoxycarb).

Ved bruk av larvemidler vil arbeiderne fortsette å hente åte for å føre larver og dronninger til de dør. Resultatet blir at stoffet spres godt til hele kolonien. Ulempen er at bekjempelsen tar lang tid, for voksne arbeidere kan være tilstede i opptil to måneder etter påbegynt bekjempelse. Bruk av midler som tar liv av alle maur gir en raskere reduksjon av arbeidere, men sannsynligheten for å måtte bekjempe flere ganger er større, da åten blir dårligere fordelt i kolonien.

Figur 2. Da det er umulig å lokalisere alle reirene må bekjempelsen foregå med forgiftet åte. Plasser åten ved maurstiene og sørg for at det alltid er åte tilgjengelig (Foto: Heidi Heggen).